

27 MARTIE 1918 — UNIREA BASARABIEI CU ROMÂNIA, PRIMUL PAS SPRE MAREA UNIRE

Dumitru Preda

Anul 1918 avea să aducă românilor în împrejurări din cele mai complexe și dramatice - după doi ani de război - marea biruință a realizării dezideratului suprem al reuniunii într-o singură entitate statală, independentă și suverană.

Primul pas energetic - deși așteptat, surprinzător însă pentru evoluția generală a luptei naționale de eliberare - a fost dat să fie făcut de frații din Moldova dintre Prut și Nistru, de basarabeni. Înfăptuit primăvara - într-un anotimp ce anunța renașterea, reînvierea - actul de voință parafat de hotărârea Sfatului Țării de la Chișinău din 27 martie a redat încrederea și speranța tocmai în momentul în care acestea se clătinau sub loviturile forțelor externe potrivnice.

Despre acest eveniment covârșitor s-au scris multe, studii și articole - nu suficiente și nici complete însă, s-au formulat idei și concluzii, învățăminte. Cu atât mai necesare sunt analizate și evocările, precum cele prezente - la care adăugăm alte și alte informații - cu cât, iată astăzi, după o nouă și lungă pribegie sub cizma ocupantului din Răsărit, cu hotarele siluite și suportând încă încălcarea samavolnică a suveranității teritoriului său de trupele Armatei 14 ex-sovietice - frații noștri au reaprinș candela nădejdiei în revenirea la vatra străbună.

Basarabia, trupul alungit al Moldovei dintre Prut și Nistru, cu picioarele înmuiate în Marea Neagră și cu fruntea umbrită de poalele Carpaților Orientali - una din cele mai frumoase provincii românești - fusese răpită și robită de țarii ruși, pentru prima dată la 16 mai 1812. Acel act, rezultat al negocierilor dintre Rusia și Imperiul otoman, desfășurate în atmosfera apropiatului război ruso-francez - se înfățișează ca una din cele mai mari nedreptăți săvârșite de un stat, mai mult un stat „ortodox”, asupra ființei românești, el venea după un secol în care ani în șir Moldova și Muntenia constituiseră bază a operațiilor militare ale Rusiei, chiar și atunci când luptele se purtaseră dincolo de Dunăre. Congresul marilor puteri de la Viena confirmase în 1815 toate cuceririle făcute de acestea pe seama celorlalte națiuni, inclusiv anexarea Basarabiei. Prin decizia luată de respectivul for internațional, procesul de dezvoltare economică, politică și culturală normală a Moldovei, a României era deturnat, Basarabia fiind transformată curând într-o veritabilă colonie a Rusiei, „jandarmul Europei”.

Speranța mântuirii reaprinse în 1856, când, în urma războiului Crimeei, Rusia fusese obligată să înapoieze Moldovei sudul provinciei din stânga Prutului, avea să fie din nou înăbușită sub copitele cailor căzăcimii țarului Alexandru al II-lea, ca răsplată față de ajutorul hotărâtor al României în războiul cu Poarta otomană din 1877-1878.

Păstrând credința în Dumnezeu și neam, românii basarabeni, aflați sub cnutul ocupantului, urmăriți de Ohrana și supuși celor mai crunte exploatari sociale și mijloace de desnaționalizare, au rezistat, continuând să reprezinte nu numai populația autohtonă, dar și majoritatea absolută a locuitorilor provinciei. Nikolai Laskov în lucrarea sa „Basarabia”, apărută la Chișinău în anul 1912, sublinia: „cei mai vechi locuitori ai Basarabiei sunt moldovenii” și deși „statisticile oficiale arată că ei constituie 48% din populație, în realitate ei formează 70%”. Rusificarea - nu atât în limbă, româna fiind de mult exclusă din școli, administrație și justiție, acționându-se coercitiv asupra oricărei utilizări a ei - dar mai ales în spirit avansase, concomitent cu cultivarea unei atitudini de dispreț față de tot ceea ce înseamnă român, românesc și România. Calvarul acelor decenii urmează încă să fie scris. Revoluția rusă din 1905-1907 născuse unele speranțe, iar o tânără grupare național-democrată basarabeană se afirmase militând pentru reforme economice și democratizarea vieții de stat, pentru reintroducerea limbii române în școli, biserici și în alte instituții publice. Represiunea fusese însă deosebit de severă.

Aspirațiile românilor basarabeni - dintre care unii emigranți dincoace de Prut s-au integrat cu folos, contribuind la dezvoltarea statului român independent - eforturile acelor forțe patriotice care s-au străduit să mențină treaz sentimentul apartenenței la neam și țară nu au fost - trebuie să o spunem - îndeajuns și consecvent susținute de conducătorii României, așa cum a fost în cazul Transilvaniei. Într-un articol de fond publicat în ziarul său, Nicolae Iorga scria la 10 noiembrie 1917: „Statul român n-a întins într-acolo nici o propagandă, fie și numai din simț de datorie față de făpturi omenești care vorbesc și ele aceeași limbă, care e limba cetățenilor lui... Hotarul de la Prut l-au tras țarii, dar noi l-am adâncit”.

Izbucnirea primei conflagrații mondiale în vara anului 1914 și apoi alăturarea României, doi ani mai târziu, taberei Antantei, în care se afla și Rusia, păreau să înlăture pentru multă vreme orice posibilitate privind revenirea eventuală a Basarabiei la țara-mamă. Redusă la fâșia de teritoriu național dintre Carpați, Siret și Dunăre, după campania tragică din 1916, România independentă luptă, la începutul anului 1917, pentru propria sa salvare.

În pofida acestor factori nefavorabili, Revoluția rusă din februarie/martie 1917 va duce numai la răsturnarea regimului țarist, dar în Basarabia - ca și în alte teritorii subjugate de pe cuprinsul fostului imperiu - asistăm la o excepțională resurrecție națională. „Un popor fără școli, fără cărți, fără Biserică națională, fără îndemnuri de la cei de un sânge cu dânsul - exclama același mare istoric român Nicolae Iorga - se ridică întreg pentru a-și cere un drept, pe care - o, minune! - cu toată tăcerea lui resemnată, el nu-l uitase niciodată!”

Unirea Basarabiei cu Țara avea să se pregătească cu multă trudă, pas cu pas, stăruitor și cu jefă. Ideea a fost prezentă încă din primele zile revoluționare ale lui 1917, fiind alăturată cererilor de: „libertate”, „democrație”. Ea a câștigat teren și susținători însuflețiți, a cuprins treptat masele de români, lucrători ai pământului, mediile burghize și intelectuale, militari, tineri și vârstnici, pentru ca într-un ceas copleșitor prin suferințele existente - în martie 1918 - să izbucească, totuși, vestind statornicia unei dreptăți istorice ce va culmina la 1 Decembrie 1918.

Comentând evenimentele produse și primele acte semnate de guvernul provizoriu al Rusiei prin care se proclama principiul dreptului popoarelor de a-și hotărâ singuri soarta, la 8 martie 1917 ziarul „Cuvântul moldovenesc” din Chișinău exprima

nădejdea moldovenilor ca „Soarele ce răsare să ne deie o rază mântuitoare de lumină și slobozenie și nouă... care am fost robi nevinovați mai bine de o sută de ani”, pentru ca, la 26 martie, tot el să afirme cu hotărâre: „Acum ori niciodată putem noi singuri să ne hotărâm soarta. Trebuie să ridicăm sus steagul, pe care să fie scris Unire”.

Timpul rezervat unei comunicări nu ne permite, firește, să înfățișăm întregul drum presărat cu sușuri, dar și cu momente critice, străbătut de mișcarea de emancipare a Basarabiei de la simpla „autonomie administrativă” cerută în cadrul unei federații democratice ruse până în acea zi memorabilă din martie 1918, și dincolo de ea. Dar orice analiză - oricât de sumară - a evoluției evenimentelor, a poziției și acțiunilor întreprinse de forțele sociale și grupările politice basarabene în legătură cu realizarea actului istoric al Unirii, a programului, etapelor, formelor de luptă și mijloacelor întrebunțate în acest scop, raportate strâns la situația expolzivă din Rusia și de pe frontul de Răsărit, ne relevă nu numai acest drum sinuos și istovitor. Ea naște, inclusiv pentru istoricul avizat, o întrebare teribilă: CUM DE A FOST POSIBILĂ UNIREA? CUM S-A REUȘIT ACEASTĂ VICTORIE ATUNCI CÂND TOTUL PĂREA SĂ O ÎNLĂTURE? „Nu știu dacă se mai întâlnește în istorie o minune asemănătoare acestuia și nu știu dacă în special în istoria revoluțiilor a existat o revoluție mai minunată ca aceea din Basarabia” - va aprecia peste ani profesorul ardelean Onisifor Ghibu, unul din frunzașii Generației Unirii”, ale cărui valoroase „Memorii” asupra evenimentelor ce le aniversăm s-au tipărit nu de mult la Chișinău.

Într-adevăr, opera de restituire „in integrum” a Moldovei și de Unire cu Țara nu poate fi explicată numai prin existența unor factori precum identitatea de limbă și religie, instinctul național și al apartenenței la secole îndelungate de istorie comună.

Concluzia ce se desprinde din analiza atentă a documentelor, memoriilor, relatărilor și punctelor de vedere exprimate în presă și diverse alte publicații atunci și mai târziu, din faptele istorice înregistrate în acel interval de timp aflat sub semnul unor transformări nu poate fi decât una singură: Unirea Basarabiei a fost rodul conjuncturii fericite a eforturilor patriotice interne, dinamizate de prezența și acțiunea miilor de refugiați ardeleni și bucovineni, inițiatori și îndrumători ai multor direcții de promovare a idealului național, cu cele întreprinse de guvernul și conducerea armatei române - îndeosebi în faza finală (ianuarie - martie 1918), eforturi caracterizate prin înțelepciune politică, voință și fermitate decizională.

Nu trebuie, nu avem dreptul să oitem sau să diminuăm rolul cu totul excepțional jucat de factorul militar în desfășurarea și deznodământul evenimentelor, ființei și a intereselor fundamentale ale națiunii române în fața uneltirilor, provocărilor și agresiunilor străine de tot felul. Rol concretizat prin activitatea unităților moldovenești propriu-zise - create în urma răsturnării țarului și menite să susțină și să asigure îndeplinirea obiectivelor revoluționare - ale căror efective vor atinge 300.000 de soldați și ofițeri; prin prezența în imediata apropiere, concentrate în majoritate la Darnița, lângă Kiev, a formațiunilor de voluntari români ardeleni și bucovineni, trecerea acestora în iunie-iulie 1917 spre frontul din Moldova, de pe Siret, salutată de basarabeni cu entuziasm, va fi urmată imediat de o intensificare a mișcării românești de emancipare din provincie. Cu emoție, căpitanul Simeon Murafa din Soroca, înmâna la 6 iunie în gara Chișinău steagul tricolor soldaților voluntari, îndemnându-i: „Fraților ardeleni... Astăzi voi ați trecut Nistrul. Să știți că nu mai sunteți pe pământ străin, ci sunteți între frați de-ai voștri... Ne-ați crezut morți - ei bine, noi numai am dormit. De-acum ne-am deșteptat și

noi la viața națională; de-acum voim să fim și noi o parte conștientă a neamului românesc... Prin mine, moldovenii vă oferă acest steag tricolor, simbolul unității noastre naționale... Fluturați-l triumfător peste întreaga întindere românească și împlântați-l apoi, în numele nostru pe tumul cetății de la Alba Iulia". În fine, prin acțiunea directă a diviziilor române intrate, începând cu ziua de 8 ianuarie 1918, în Basarabia la solicitarea autorităților supreme ale recent proclamatei Republici Democratice Moldovenești.

În continuare, permiteți-mi să readuc în memoria dvs., pe scurt, principalele momente și acte care au condus la împlinirea mărețului act de dreptate istorică din 27 martie 1918. Astfel, o primă etapă (martie - aprilie 1917) e caracterizată de punerea bazelor Partidului Național-Moldovenesc (președinte: Vasile Stroiescu, secretar general: Pantelimon Halippa și secretar: Onisifor Ghibu) și elaborarea programului acestuia, publicat în forma sa definitivă în numărul din 9 aprilie al „Cuvântului moldovenesc”. Se prevedea: dobândirea „celei mai largi autonomii” a Basarabiei, inclusiv bisericească, ținând seama de drepturile naționale ale tuturor locuitorilor ei; introducerea limbii naționale (moldovenești) în școli, biserică și armată; dezvoltarea învățământului obligatoriu; pregătirea recruților doar pe teritoriul țării; libertatea (slobozenia) cuvântului și tiparului, a adunărilor și credinței; oprirea colonizării elementelor străine; reforma agrară. La punctul 10 se cerea ca „Moldovenilor de dincolo de Nistru să li se cheazășuiască aceleași drepturi naționale pe tărâm cultural, bisericesc, politic și economic, pe care le vor avea în Basarabia locuitorii de alt neam”.

Autonomia Basarabiei este cerută cu puține excepții în mai toate „congresele” profesionale - al cooperătorilor (6 aprilie), al preoțimii basarabene (18-24 aprilie), al studenților moldoveni (20 mai), al țăranilor (21-24 mai), al învățătorilor moldoveni (25-28 mai) - în care se subliniază necesitatea organizării politice și culturale a neamului, a solidarității sale sub steagul tricolor, a promovării idealurilor naționale, printre care introducerea alfabetului latin și școli românești (moldovenești), reintegrate mai ales spiritului național. Se constată ezitări, inclusiv din partea liderilor Partidului Național - Moldovenesc, atât în formele de acțiune - datorate în mare măsură temerilor legate de atitudinea noilor guvernanți ruși - 105 ani de politică antiromânească nu puteau fi șterși imediat. Era nevoie de consecvență, de dovezi concrete care să contrabalanseze puternica propagandă rusească dirijată de la Petrograd. Revista „Școala moldovenească”, organ al Asociației învățătorilor înscrisă în acele împrejurări printre „cele zece porunci”: „1 Adă-ți aminte că ești moldovean și că trebuie să rămâi moldovean; 2 Nu te rușina că ești moldovean, ci dimpotrivă, fă-ți fală din aceasta, căci ești urmaș al marelui popor român”. Dacă primul număr s-a tipărit cu litere slavone, cel de-al doilea - în care apărea și cunoscuta poezie „Limba noastră” a părintelui-ostaș Alexe Mateevici - avea să fie cu litere latine grație tipografiei trimise de Marele Cartier General Român. Și aceasta reprezenta o biruință, marca o schimbare semnificativă în însăși mentalitatea promotorilor ideii naționale. La aceasta contribuira în mod substanțial noile gazete: „România Mare” (Kiev), „Soldatul moldovean” și mai ales „Ardealul” (Chișinău), scoasă de eminentul pedagog și luptător care a fost Onisifor Ghibu, ca și „Societatea culturală a românilor din Basarabia”, având ca președinte pe Pavel Gore.

La 16 iulie 1917 Partidul Național - Moldovenesc, împreună cu toate organizațiile locale, făcea cunoscut Radei Centrale ucrainiene că „Basarabia va rămâne autonomă”. Șase zile mai târziu, Comitetul Central Executiv moldovenesc al Sfatului deputaților de ofițeri și soldați, aflând că aceeași Rada ucrainiană încerca să anexeze

Basarabia, protesta cu vehemență: în fața „unor astfel de intenții antidemocratice, anexioniste și prădalnice care sunt contrar principiului autodeterminării popoarelor”, se consideră că „Basarabia pe baza drepturilor istorice, etnografice, pe baza obiceiurilor sale deosebite și a situației economice are dreptul imprescriptibil pentru o completă autonomie”.

În zilele de 8-14 septembrie 1917 a avut loc la Kiev „Congresul popoarelor” la care au participat delegați ai 13 națiuni și naționalități din Rusia, între care și o delegație română din Basarabia. Cu acest prilej, delegații basarabeni au expus în fața Congresului doleanțele românilor din Basarabia, „Fără voia guvernului - spunea unul din delegați - fără să așteptăm Constituanta rusească, care ne poate da, dar ne poate și refuza, trebuie imediat să realizăm școli naționale, reformă agrară, printr-un organ de autoritate locală, justiție națională, organ superior național”. Iar alt delegat arăta că „Națiunea română din Basarabia a fost așa de îngenunchiată, încât guvernul rusesc ajunsese la convingerea, că nu mai exista acolo nici limbă, nici literatură, nici cultură românească. A fost însă de ajuns să izbucnească revoluția și în câteva luni de zile sentimentul național a ieșit la suprafață pe toate terenurile. O întreagă mișcare de naționalizare a întregii țări este în curs. Ne lipsește autonomia pe care am avut-o odinioară și pe care o cerem din nou, ca un drept al nostru istoric”.

La 21 octombrie 1917, un Congres al militarilor basarabeni, întrunit la Chișinău, decide și proclamă „autonomia teritorială și politică a Basarabiei”.

La 23 octombrie Congresul hotărăște constituirea unei adunări naționale, care se reunește la 21 noiembrie sub denumirea de „Sfatul Țării”. Această adunare a fost recunoscută în momentul creării ei de către toate organele de stat ruse, vechi și noi, de organizațiile revoluționare și a fost salutată de însuși reprezentantul Sovietelor.

La 2 decembrie 1917, Sfatul Țării proclamă Basarabia „Republică Democratică” și alege primul guvern. În Sfatul Țării majoritatea reprezentanților erau exponenți ai populației românești din Basarabia, intelectuali, ofițeri, soldați, meseriași, țărani.

La 24 ianuarie 1918, Sfatul Țării a proclamat cu unanimitate de voturi independența Republicii Moldovenești.

La 27 martie 1918, Consiliul Național al Basarabiei, pe baza hotărârii Sfatului Țării a declarat: „Republica Democrată Moldovenească (Basarabia) în limitele sale dintre Prut, Nistru, Dunăre, Marea Neagră și vechile frontiere cu Austria, ruptă de Rusia acum peste 100 de ani din corpul vechii Moldove, în temeiul dreptului istoric și al dreptului național, pe baza principiului că popoarele trebuie să decidă singure asupra soartei lor, de acum înainte și pentru totdeauna se unește cu patria-mamă, România”.

La 29 decembrie 1919, Parlamentul român, cuprinzând reprezentanți ai tuturor provinciilor, votează în unanimitate unirea Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei cu România.

La 20 octombrie 1920, la Paris, s-a încheiat Tratatul referitor la Basarabia, semnat de Marea Britanie, Franța, Italia și Japonia, ca principale puteri aliate, care confirma ceea ce masele populare din Basarabia hotărâseră prin reprezentanții lor.

*
*
*

Anul 1918 a deschis drumuri noi de istorie pentru Basarabia, trezind la viață națională pe frații de dincolo de Prut. 22 de ani mai târziu, Basarabia și odată cu ea

nordul Bucovinei, au fost silite să-și plece din nou umerii, sub ocupația sovietică. Că această nouă samavolnicie a fost sau nu o megalomanie a dictatorului de la Kremlin, este greu de răspuns. Dar accentuez că megalomania e o boală care odată cuibărită în sufletul indivizilor și al popoarelor este greu, dacă nu imposibil de vindecat.

Drama noastră a constat și în conviețuirea în vecinătatea unor împărății hrăpărețe, dar a fost datorată și acelor greșeli ale oamenilor politici care n-au apreciat îndeajuns direcțiile pe care ISTORIA le recomandă, rosturile conducerii politice fiind tocmai descoperirea și constituirea liniilor de forță, a sensului general și statomic în care se mișcă problema românească.

Iar astăzi, când evocăm aniversativ lupta și misiunea istorică a Basarabiei și fraților noștri basarabeni în cuprinsul rotundului românesc, nu putem exprima dorință mai fierbinte decât aceea a revenirii lor la Țară.

Să fim tari și uniți, să păstrăm mereu în gând și fapte neștirbită conștiința națională, să fim încrezători în destinul măreț al neamului românesc!